

Hållbarhetsbedömning

**HÄR ÄR
KARLSBORG**
ÖVERSIKTSPLAN

Karlsborgs kommun

Samrådshandling 2

Dnr: B2023-000161
2025-11-18

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
Strategisk miljöbedömning och hållbarhetsbedömning.....	5
Allmänt	5
Process.....	5
Avgränsning	6
Nivå	6
Geografi	7
Tid.....	7
Aspekter	7
Alternativ.....	8
Planförslaget.....	8
Nollalternativ.....	9
Studerade alternativ	9
Metod.....	10
Bedömningsgrunder för hållbarhet.....	10
Bedömning av påverkan, effekt och konsekvens.....	11
Förslag till åtgärder.....	11
Samlad bedömning	12
Ekologisk hållbarhet (MKB)	14
Den byggda miljön	14
Landskapsbild.....	17
Naturmiljö, kulturmiljö och friluftslivsvärden.....	18
Vatten.....	21
Jord- och skogsbruk.....	22
Hälsa och säkerhet.....	23
Social hållbarhet.....	25
Integration, jämlikhet och rättvisa.....	25
Tillgänglighet och närhet	26
Folkhälsa, trygghet och säkerhet	27
Delaktighet och inflytande	28
Ekonomisk hållbarhet.....	29
Befolkning och bostäder.....	29
Samhällsservice	30

Arbetsmarknad och näringsliv.....	30
Teknisk infrastruktur.....	31
Uppföljning	32

Beställare: Karlsborgs kommun
Kontaktperson: Håkan Karlsson
Fysisk planerare: Maria Sjöberg

Konsult:

**KROOK
& TJÄDER**

Maria Czinder, Fredrik Bergqvist och Ingrid Lindbom

Sammanfattning

Målsättningen är att Karlsborgs kommun ska växa. Kommunen har tagit fram ett förslag till ny översiktsplan som ska beskriva den önskade utvecklingen fram till år 2040 med en utblick mot 2050. Planen omfattar hela kommunens yta. Enligt miljöbalken ska en översiktsplan omfattas av en strategisk miljöbedömning för att belysa planens betydande miljöpåverkan. Föreliggande dokument är en hållbarhetsbedömning som belyser vilka konsekvenser som kan uppstå utifrån ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv. Den strategiska miljöbedömningen med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning är en del av denna hållbarhetsbedömning.

Bedömningen omfattar en redovisning av den påverkan och de effekter som översiktsplanen genom förslag till utvecklingsinriktning och mark- och vattenanvändning kan antas medföra. Den redovisar även förslag på åtgärder för att förbättra planeringsprocessen och minska negativ påverkan.

Hållbarhetsbedömningen har utgått från ett planförslag från november 2025.

Det är positivt att översiktsplanen i huvudsak redovisar utbyggnadsområden för bostäder och verksamheter i anslutning till befintliga orter. Det bedöms vara en god hushållning med resurser och främja hållbara transporter, begränsad klimatpåverkan och en god bebyggd miljö. Sammantaget bedöms detta gynna den ekologiska, sociala och ekonomiska hållbarheten. I nuläget är det svårt att bedöma planförslagets påverkan på riksintressen för naturvård och totalförsvaret.

Strategisk miljöbedömning och hållbarhetsbedömning

Allmänt

Enligt bestämmelser i miljöbalken och plan- och bygglagen ska kommunala planer som kan antas medföra risk för betydande miljöpåverkan omfattas av en strategisk miljöbedömning. Översiktsplaner ska som regel alltid miljöbedömas eftersom de ger förutsättningar för ny eller ändrad markanvändning och innehåller ställningstaganden och riktlinjer för exploatering med potentiell stor miljöpåverkan. Miljöbedömningen ska redovisas i en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som ska beskriva det slutliga förslaget effekter och konsekvenser för miljö och människors hälsa i enlighet med miljöbalkens krav.

Syftet med en strategisk miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas. Hållbarhet innefattar tre centrala dimensioner: ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. För att få en helhetsbild av den förväntade utvecklingen har Karlsborgs kommun därför beslutat att genomföra en så kallad hållbarhetsbedömning, där även de sociala och ekonomiska konsekvenserna av ett genomförande av översiktsplanen blir belysta. Denna hållbarhetsbedömning uppfyller därmed både redovisningskraven på MKB enligt miljöbalken och innehåller en redovisning av planens sociala och ekonomiska konsekvenser. För de senare finns inga lagstadgade redovisningskrav.

Process

Arbetet med att ta fram en översiktsplan är en process där arbetet med hållbarhetsbedömningen ingår, både i form av ett systematiskt och kontinuerligt arbete med att ta fram ett förslag och genom att vid strategiska tillfällen i processen göra genomlysningar av hållbarheten i översiktsplanen. Dokumentering av de vägval som har gjorts och de alternativ som har beaktats och valts bort är en viktig del av arbetet. I korthet har processen omfattat följande moment:

- Workshopar genomfördes tidigt i processen med att ta fram översiktsplanen i syfte att identifiera vilka hållbarhetsaspekter samt mål från Agenda 2030 och Sveriges miljömål som planen har störst påverkan på.
- Avgränsningssamråd med Länsstyrelsen i Västra Götaland genomfördes för att avgränsa innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB). Det genomfördes efter att ett utkast av utvecklingsinriktningen fanns framme.
- En hållbarhetsgenomlysning av den föreslagna utvecklingsinriktningen gjordes inför framtagandet av mark- och vattenanvändningskartan. Potentiella förbättringar har därefter delvis inarbetats i översiktsplanen, bland annat tillkom ställningstaganden kopplat till miljö kvalitetsnormer och för att främja ett tillgängligt friluftsliv.

- Det systematiska arbetet med att ta fram förslag till mark- och vattenanvändningskartan har skett genom en lokaliseringsutredning i vilken valda områden har utvärderats utifrån strandskydd, jordbruksmark, Försvarsmaktens intressen, övriga riksintressen och värden, närhet till befintlig infrastruktur (väg, kollektivtrafik, tekniska system), uppfyllelse av definitionerna i väsentliga samhällsintressen, terräng och geoteknik, klimatpåverkan och klimatförändringar samt övrigt (exempelvis befintlig planläggning).
- En andra hållbarhetsgenomlysning gjordes när ett utkast av mark- och vattenanvändningskartan fanns framme. Till följd av det stora antalet utbyggnadsområden (113 områden) gjordes bedömningen på en mycket övergripande nivå.
- Inför samråd 1 togs en första version av hållbarhetsbedömningen fram som i hög utsträckning utgörs av slutsatserna i de två genomlysningarna.
- Samråd 1 genomfördes med Länsstyrelsen i Västra Götaland och Försvarsmakten som remissinstanser med syfte att avgränsa bort ej intressanta/relevanta utbyggnadsområden.
- En hållbarhetsbedömning av översiktsplanens förslag till mark- och vattenanvändning, ställningstaganden och hänsyn genomfördes i oktober och november år 2025 inför samråd om översiktsplanen.

Avgränsning

I tidigt skede av processen har miljöbedömningen avgränsats avseende nivå, geografiskt område och innehåll med avseende på risk för betydande miljöpåverkan. Denna avgränsning har stämts av med Länsstyrelsen.

De sociala och ekonomiska hållbarhetsaspekterna följer samma avgränsning avseende nivå, geografi och tid. Avgränsning av dessa aspekter är inte lagstadgad och har inte stämts av med Länsstyrelsen, men redovisningen grundas på aspekter som vanligen hanteras vid översiktlig planering.

Nivå

Översiktsplanen anger kommunens viljeinriktning och ger vägledning om framtida utveckling. Den är inte juridiskt bindande utan ger ett visst utrymme för tolkningar i kommande skeden. Beskrivningar och bedömningar av planförslagets konsekvenser sker därför på en övergripande och strukturell nivå. Hållbarhetsbedömningen går således inte in på samtliga redovisade utvecklingsområden, även om en del områden kan komma att behandlas något mer ingående. Bedömningarna omfattar såväl direkta som indirekta och kumulativa (samverkande) konsekvenser som kan uppkomma på kort eller lång sikt.

Geografi

Översiktsplanens geografiska avgränsning utgörs av kommungränsen. Effekter och konsekvenser kan uppstå även utanför själva kommungränsen. Följande aspekter bedöms innebära effekter och konsekvenser i ett mellankommunalt perspektiv:

- Vattenkvalitet
- Transporter
- Buller från flyg och skjutningar
- Grön infrastruktur
- Energiförsörjning

Tid

Den tidsmässiga avgränsningen för översiktsplanen är en planeringshorisont mot 2040 med en utblick mot 2050. Hållbarhetsbedömningen beskriver effekter som kan förväntas uppträda under denna tid.

Aspekter

Frågor och aspekter som bedöms kunna innebära betydande miljöpåverkan är:

- Klimatpåverkan
- Vattenkvalitet
- Naturmiljö
- Kulturmiljö
- Hälsa och säkerhet i förhållande till den militära verksamheten

Övriga aspekter som bedöms vara relevanta att redovisa med hänsyn till allmänhetens intressen är:

- Landskapsbild
- Naturmiljö, kulturmiljö och friluftsvärden
- Jordbruk och skogsbruk
- Hälsa och säkerhet
- Luft

Aspekter som bedöms vara relevanta att redovisa ur ett socialt hållbarhetsperspektiv är:

- Integration, jämlikhet och rättvisa
- Tillgänglighet och närhet
- Hälsa, trygghet och säkerhet
- Delaktighet och inflytande

Aspekter som bedöms vara relevanta att redovisa ur ett ekonomiskt hållbarhetsperspektiv är:

- Befolkning och bostäder

- Samhällsservice
- Arbetsmarknad och näringsliv
- Teknisk infrastruktur

Alternativ

Planförslaget

Kommunens målsättning är att Karlsborgs kommun ska växa, vilket innebär att behovet av bostäder, arbetsplatser, servicefunktioner, grönska och kommunikationer ökar.

Enligt kommunens Bostadsförsörjningsprogram (2024) finns det behov av 290-330 villor och 380-400 lägenheter i kommunen de kommande tio åren. Det största antalet bostäder bör lokaliseras i orterna Karlsborg och Mölltorp på grund av närhet till befintlig service och infrastruktur. En utmaning för kommunen är att hitta lämpliga utbyggnadsområden med hänsyn till Försvarmaktens intressen.

Mark- och vattenanvändningskartan redovisar utvecklingsområden med en sammantagen yta som är något större än den yta som sannolikt kommer att behövas för att möta det faktiska bostadsbehovet. Detta för att kommunen ska ha en viss flexibilitet i genomförandet samt har en planeringshorisont med utblick mot 2050.

Översiktsplanens inriktning är att bygga vidare på befintliga bebyggelsestrukturer. Planförslaget redovisar att huvuddelen av utbyggnaden i kommunen ska ske i centralorten Karlsborg och serviceorten Mölltorp samt till viss del även i serviceorterna Forsvik och Udenäs. Detta för att på ett effektivt sätt kunna nyttja befintlig infrastruktur och service. Viss utveckling föreslås även på landsbygden i strandnära lägen.

Behovet av verksamhetsmark är dels av mindre fastigheter för lokala företag att flytta till eller för expansion av befintliga verksamheter. Detta behov finns i varierade grad i alla tätorter, främst i Karlsborg och Mölltorp. Ett annat behov är mycket stora fastigheter för nyetablering av verksamheter. Detta behov finns i Karlsborg och Mölltorp där det finns god infrastruktur. Underleverantörer till Försvaret vill vara så nära Livregementets husarer - K 3 som möjligt. Verksamhetsmark föreslås framför allt utmed Skövdevägen/Väg 49, varav huvuddelen utmed sträckan mellan Mölltorp och Karlsborg. Kommunens bedömning är att föreslagna utbyggnadsområden täcker det uppskattade behovet.

Översiktsplanen värnar i hög utsträckning kommunens naturtillgångar. De största och viktigaste naturområdena, både med höga naturvärden och viktiga platser för friluftslivet i kommunen, ska utvecklas med huvudfokus på just naturen och människans möjlighet att ta del av naturen. Tätortsnära skogar kommer dock enligt förslaget att tas i anspråk för bebyggelse och infrastruktur. Planförslaget värnar jordbruksmark i hög utsträckning.

Nollalternativ

I hållbarhetsbedömningen jämförs planförslagets utveckling med ett nollalternativ, som är ett så kallat framskrivet nuläge. I Karlsborgs fall innebär det att kommunens utveckling skulle ske med stöd av befintlig översiktsplan. Karlsborgs gällande översiktsplan antogs år 2014 och kallas *Översiktsplan 2020*.

Huvuddragen för var bebyggelseutvecklingen bör ske är samma i nollalternativet och i planförslaget. Det vill säga att utbyggnad ska ske i befintliga orter och inom utpekade LIS-områden på landsbygden. Endast ett nytt LIS-område har tillkommit i samrådsrådshandlingen jämfört med nollalternativet.

Kommunen har under våren år 2024 antagit en planeringsstrategi som bedömer översiktsplanens aktualitet. Av denna framgår att flertalet av de föreslagna bostadsområdena i mark- och vattenanvändningskartan har bebyggts. Det finns dock utpekade områden för både bostäder och verksamheter som ännu inte har detaljpanelagts. Kommunens erfarenhet är att det, trots stöd i gällande ÖP, är svårt att tillskapa bostäder i kommunens centralort och den södra delen av kommunen. Detta då Försvarmakten uttryckt stor restriktivitet mot all utveckling i kommunens mest tätbebyggda delar. Utifrån ett förändrat omvärldsläge med en ökad beredskap som följd förväntas Försvarmaktens intressen i kommunen att öka ytterligare. Utveckling av militärens verksamhet innebär också ett ökat behov av bostäder och annan service i kommunen, framför allt för Försvarmaktens egen personal. Det är en utmaning att planera det civila samhället i samspel med Försvarmaktens intressen.

Planeringsstrategin anger att översiktsplanen inte i tillräcklig omfattning hanterat klimatanpassningsfrågor såsom risker i samband med översvämningar och skred och att den inte heller ger stöd för bedömningar av påverkan på miljö och miljö kvalitetsnormer. Detta innebär att markens lämplighet för föreslagen markanvändning inte är helt klarlagd och att det kan finnas förutsättningar som begränsar möjligheten till utbyggnad.

Med utgångspunkt i ovanstående är bedömningen att nollalternativet generellt innebär en begränsad vägledning och stöd vid prövning och beslut om förändrad mark- och vattenanvändning. Mer specifikt innebär nollalternativet:

- En begränsning och osäkerhet i vilka områden som utifrån ett genomförandeperspektiv, med hänsyn till Försvarmaktens intressen, är möjliga att genomföra för utveckling med bostäder. Både i närtid och på längre sikt.
- En osäkerhet i vilka områden som ur ett hushållningsperspektiv bedöms vara lämpliga för utveckling med bostäder och verksamheter.

Studerade alternativ

Jämförelsealternativ – En annan utvecklingsinriktning

En alternativ utveckling av kommunen är att fokusera utbyggnad av bostäder och kommunal service såsom skola och förskolor till områden i kommunens nordvästra

del, där Försvarsmaktens intressen inte är lika stora. Områdena ligger utanför verksamhetens påverkansområde för buller och annan risk. Här dominerar landsbygden, med undantag av serviceorten Udenäs, som är kommunens minsta serviceort. Udenäs har viss service och mötesplatser men saknar exempelvis förskola och skola. Jämförelsealternativet innebär att kommunen behöver kraftsamla för att utveckla nya strukturer och öka servicenivån i den nordvästra delen av kommunen. I praktiken medför detta alternativ sannolikt att kommunens behov av bostäder i stor utsträckning kan behöva tillgodoses i andra kommuner. Därmed kan det resultera i ett ökat transportbehov mellan kommuner. Bostadsförsörjning och hållbara transporter blir då ännu viktigare mellankommunala frågor. Denna utveckling bedöms inte leda till en hållbar utveckling av kommunen.

Jämförelsealternativ - Bortvalda utbyggnadsområden

Ett stort antal utbyggnadsområden har valts bort under processen. Efter att 113 områden utvärderats återstår (inför Samråd 2) 36 utvecklingsområden, tolv LIS-områden och sju fritidshusområden. Samt att fyra områden har slagits ihop med andra områden. En omfattande lokaliseringsutredning har arbetats fram som grund till föreslagen mark- och vattenanvändning i vilken olika värden och hänsyn systematiskt har genomgått. Huvuddelen av de bortvalda områdena är lokaliserade på landsbygden eller på mindre lämpliga platser i kommunens serviceorter. Det stora antalet områden riskerade att leda till en spridd bebyggelseutveckling både i orterna och på landsbygden. Flera utbyggnadsområden som har valts bort var även lokaliserade på jordbruksmark. Urvalet av utbyggnadsområden har bland annat skett i dialog med Försvarsmakten.

Metod

Bedömningsgrunder för hållbarhet

Det finns en mängd regionala och nationella mål som har bäring på den strategiska fysiska planeringen och de tre hållbarhetsdimensionerna. Hållbarhetsbedömningen har avgränsats till att ta sin utgångspunkt i följande mål:

- Agenda 2030
- Barnkonventionen
- Sveriges miljömål
- Sveriges transportpolitiska mål
- Socialt Hållbarhetsprogram 2024-2027 (kommunalt måldokument)
- Friluftsplänen 2018 (kommunalt måldokument)

Bedömningen av översiktsplanens ekologiska hållbarhet tar sin utgångspunkt i aspekter som har formulerats med utgångspunkt i de nationella miljömålen. Följande mål har dock inte bedömts vara relevanta att beakta:

- Miljömålen *Skyddande ozonskikt* och *Säker strålmiljö* bedöms inte påverkas av strategisk planering i någon större utsträckning.

- Miljömålen *Storslagen fjällmiljö* och *Hav i balans* samt *Levande kust och skärgård* är inte relevanta att beakta eftersom det inte finns fjällmiljöer, hav eller skärgård i Karlsborgs kommun.

Bedömningen av den sociala hållbarheten redovisas utifrån möjligheten att uppnå Agenda 2030, Barnkonventionen samt Socialt Hållbarhetsprogram 2024-2027 (kommunalt måldokument) och Friluftsplanen 2018 (kommunalt måldokument).

Bedömningen av översiktsplanens ekonomiska hållbarhet sker med utgångspunkt i aspekter som formulerats med stöd av Agenda 2030 och de transportpolitiska målen.

Bedömning av påverkan, effekt och konsekvens

Bedömning av påverkan, effekter och konsekvenser har gjorts genom en sammanvägning av det berörda intressets förutsättningar, uttryck eller värde i nuläget och omfattningen av förändringen som orsakas av ett genomförande av planförslaget. Om inget annat framgår i texten så avses negativa konsekvenser.

Bedömning av effekter och konsekvenser görs genom att det berörda intressets värde i nuläget och omfattningen av det fysiska intrånget eller störningen vägs samman. Konsekvenserna bedöms på en övergripande nivå utifrån ett genomförande av planens förslag. Om ett område med högt värde/hög känslighet påverkas i stor omfattning innebär det stora negativa konsekvenser, medan en liten påverkan i ett område med högt värde/hög känslighet innebär mer måttliga negativa konsekvenser.

I en hållbarhetsbedömning på kommunomfattande och strategisk nivå är varken rimligt eller möjligt att bedöma effekter och konsekvenser på lokala värden.

Förslag till åtgärder

Om det finns övergripande åtgärder som kan vidtas för att förhindra/begränsa negativ påverkan vid ett genomförande av översiktsplanen, exempelvis genom förändringar eller förtydliganden av ställningstaganden eller förändringar i mark- och vattenanvändningskartan – har dessa angetts som åtgärdsförslag att arbeta vidare med i den fortsatta planeringen.

Samlad bedömning

Det är positivt att översiktsplanen i huvudsak redovisar utvecklingsområden för bostäder och verksamheter i anslutning till orterna Karlsborg och Mölltorp. Det bedöms vara en god hushållning med resurser, främja hållbara transporter, medföra begränsad klimatpåverkan och möjliggöra en god bebyggd miljö. Sammantaget bedöms detta även gynna den sociala och ekonomiska hållbarheten. Den planerade befolkningsökningen är begränsad och därmed bedöms översiktsplanen ha goda förutsättningar att medföra en begränsad klimatpåverkan. Även för en social och ekonomisk hållbarhet är det viktigt att styra utvecklingen till befintliga strukturer för att i så stor utsträckning som möjligt nyttja redan genomförda investeringar och säkerställa att nya investeringar får en hög effektivitetsgrad.

I både Karlsborg och Mölltorp bedöms de centralt belägna utbyggnadsområdena vara mycket positiva för en hållbar utveckling av orterna och utveckling inom dessa områden bör prioriteras. I båda orterna föreslås även stora utbyggnadsområden norr om befintlig bebyggelse och i dessa områden bör en tät bebyggelsestruktur förordas i översiktsplanen för att möjliggöra en god hushållning med mark.

Översiktsplanen lämnar förslag på en ändrad avgränsning av riksintresse naturvård Örlendalen – Mölltorpsplatån enligt 3 kap MB som omfattar hela orten Mölltorp. Riksintresset grundas på en geologisk formation som är betydelsefull för landskapets form och naturvärden. Riksintressets avgränsning bör bibehållas. Det går inte att med stöd av översiktsplanen utesluta negativ påverkan på riksintresset då flera föreslagna utbyggnadsområden är placerade på jordbruksmark där naturvärden kan finnas.

Det finns en intressekonflikt mellan att möjliggöra fler bostäder i Karlsborg och Mölltorp och Försvarsmaktens verksamhet i kommunen. Planförslaget möjliggör att fler människor kan bo inom verksamhetens påverkansområde. Med hänsyn till sekretess rörande bullernivåer etcetera är allt underlag inte tillgängligt. Det är därmed svårt att bedöma planförslagets konsekvenser för människors hälsa. Vidare är det med stöd av tillgängliga underlag svårt att bedöma planförslagets påverkan på Försvarsmaktens intressen kopplade till riksintresset för Totalförsvaret.

Det går inte att utesluta negativ påverkan på riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap MB och på riksintressena för rörligt friluftsliv enligt 4 kap MB i Karlsborg och Mölltorp. Utbyggnad enligt planförslaget möjliggör dock utveckling av befintliga tätorter och bedöms därför vara förenligt med lagstiftningen.

Riksintresseområden för kulturmiljövården berörs av föreslagen utbyggnad i Forsvik och Karlsborg. Ett genomförande av planförslaget bedöms på en strategisk nivå vara förenligt med kulturmiljöintressen.

Riksintressen för yrkesfiske, energiproduktion och kommunikationer enligt 3e kapitlet och Natura 2000 enligt 4e kapitlet bedöms ej påverkas.

Då den samlade föreslagna utbyggnaden är måttlig bedöms MKN vatten ej försämrats till följd av utbyggnad.

Huvuddragen för var bebyggelseutvecklingen bör ske är samma i nollalternativet och i planförslaget. Därmed är bedömningen att den i sin nuvarande omfattning leder till en liknande utveckling som i nollalternativet, vilken bedöms hållbar.

Ekologisk hållbarhet (MKB)

Ekologisk hållbarhet innebär att använda jordens resurser på ett sätt som inte överutnyttjar dem eller skadar miljön. Det handlar om att bevara den biologiska mångfalden, skydda ekosystemen och minimera negativ påverkan på naturen. Bedömningen av den ekologiska hållbarheten redovisas utifrån möjligheten att uppnå de nationella miljö kvalitetsmålen som översiktsplanens samrådshandling bedöms ha störst påverkan på.

Den byggda miljön

Planens påverkan på den byggda miljön har bäring på möjligheten att nå miljömålen God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan. En god bebyggd miljö handlar om att planera för en långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur med miljöanpassade och resurssnåla transportsystem. Begränsad klimatpåverkan syftar till att minska utsläppen av föroreningar till luft, exempelvis genom minskat behov av resor och transporter och minskad energianvändning.

Översiktsplanen möjliggör utveckling av befintliga orter och samlande strukturer genom utbyggnad och förtätning. Detta skapar ett minskat transportbehov och samtidigt bättre förutsättningar för service och mötesplatser i jämförelse med en utspridd bebyggelseutveckling. Fokus på utveckling av orterna innebär också att stora delar av kommunen, med dess naturtillgångar, i hög utsträckning värnas.

Bostäder

Kommunen planerar för ett ökat invånarantal och omfattningen av möjlig utbyggnad av bostäder i översiktsplanen bedöms rimlig utifrån redovisat behov.

Karlsborg

I Karlsborg bedöms de tre utvecklingsområdena (66,69,70) som föreslås i centrala Karlsborg vara mycket positiva för en hållbar utveckling av orten. Dessa bedöms vara kommunens mest strategiska områden för att uppfylla bostadsförsörjning och en god bebyggd miljö samt begränsad klimatpåverkan. Omvandling av befintliga redan ianspråktaga områden till ny användning är mycket positivt för hushållningen med mark, vatten och andra resurser. Utvecklingsområdena norr om Karlsborg (71,72,111) bygger delvis vidare på befintliga strukturer, tar skogsmark i anspråk, har negativ inverkan på friluftslivet och leder till ökat transportbehov. För en god hushållning med mark förordas en tät bebyggelsestruktur.

Mölltorp

I Mölltorp bedöms de utbyggnadsområden som föreslås i anslutning till befintliga strukturer vara mycket positiva för en hållbar utveckling av orten. Utbyggnadsområdena norr om Mölltorp (55,56) är bara delvis belägna i anslutning till befintliga strukturer på grund av omfattningen, tar skogsmark i anspråk och leder till ett ökat transportbehov. För en god hushållning med mark förordas en tät bebyggelsestruktur.

Forsvik

I Forsvik är föreslagna utbyggnadsområden för bostäder (20, 22, 27) belägna i anslutning till befintliga strukturer vilket bedöms positivt för en hållbar utveckling av orten. Två små områden (24, 26) med utrymme för ett fåtal villor inom vardera område bedöms göra ett omotiverat stort intrång utmed sjökanten i förhållande till antalet bostäder som kan uppnås. Ett annat litet område (95) föreslås vid skolan vilket innebär att ett skogsområde i direkt anslutning till skolan tas i anspråk vilket bedöms omotiverat utifrån det fåtal bostäder som kan uppnås inom området.

Udenäs

I Udenäs bedöms föreslagen utbyggnad vara omfattande i förhållande till pågående befolkningsminskning och nedlagd service på orten. I ett framtida scenario där batterifabriken i Mariestad har uppförts och det till följd av detta har uppstått ett behov av bostäder i västra delen av Karlsborgs kommun skulle läget kunna bli ett annat. Det bedöms dock vara viktigt med en utbyggnadsordning som motverkar en spridd utveckling och att redan planlagd mark exploateras först. Det finns planlagd mark för bostäder i områden som är strategiskt mer lämpliga än de utbyggnadsområden som föreslås i översiktsplanen. Föreslaget område i norra delen av orten (34) riskerar att glesa ut orten och skapa ett ökat transportbehov. I den södra delen av orten föreslås ett fritidshusområde. I det fall detta blir permanentbostäder bedöms en sådan exploatering innebära en utglesning av orten med ett ökat transportbehov som följd. Utmed ortens huvudväg föreslås ett utbyggnadsområde för mångfunktionell bebyggelse (39). I den mån som det uppkommer ett behov av ny offentlig service har området en lämplig placering utmed huvudvägen genom orten.

Landsbygden

En viss bebyggelseutveckling föreslås även på landsbygden, dels inom utpekade områden för fritidshus, inom så kallade LIS-områden och i anslutning till befintliga bybildningar (så kallad Tät landsbygd i föreslagen mark- och vattenanvändning). Bebyggelse på landsbygden riskerar generellt att leda till ökade transporter. Det finns heller inget sätt att reglera att det inte blir permanentboende i fritidshusområdena. Utpekade områden för fritidshusområden och LIS-områden har dock en liten omfattning i faktiskt antal nya fritidshus/bostäder varför risken för negativ påverkan bedöms vara liten. Omfattningen av möjlig bebyggelseutveckling inom Tät landsbygd är svårbedömd särskilt avseende skrivningen att det kan ske ”i nära anslutning till en serviceort”. Beskrivningen av vad detta innebär bör förtydligas.

Verksamheter

Då kommunen ej redovisar ytbehovet av verksamhetmark går det inte att bedöma om tillräckligt med mark föreslås. Kommunens bedömning är dock att föreslagna utbyggnadsområden täcker behovet. Placeringen av föreslagna verksamhetsområden utmed väg 49/Skövdevägen är lämplig då den ger lägst klimatpåverkan sett ur avstånd till målpunkter för produktion och distribution.

I **Mölltorp** föreslås flera verksamhetsområden utmed väg 49/Skövdevägen. Några områden (104, 112, 114) sydöst om Mölltorp är små och med en otydlig relation till varandra vilket medför viss risk för ett fragmenterat ianspråktagande av marken. Det vore positivt att lägga samman områdena till ett större område för att skapa förutsättningar för en bättre helhet. Verksamhetsområde (112) bedöms som lämpligt för utveckling av befintliga verksamheter. Ett verksamhetsområde (114) är beläget i direkt anslutning till ett litet vattendrag, helt på jordbruksmark och ej helt i anslutning till närliggande verksamhetsområde 104.

I **Forsvik** redovisas ett befintligt verksamhetsområde (28) som utbyggnadsområde. Området bör tas bort som utbyggnadsområde och ges befintlig markanvändning i mark- och vattenanvändningskartan, det vill säga verksamheter. Forsvik bedöms ej vara en strategisk plats för utveckling av verksamheter med eventuellt högt transportbehov. Området har dock en lämplig placering för besöksändamål med närheten till Göta kanal. Dock finns det troligen markföroreningar vilket i så fall behöver hanteras.

I **Udenäs** bedöms verksamhetsområdet (37) i anslutning till befintlig verksamhet lämpligt för att främja lokal utveckling.

Transporter

Möjligheten till resande med kollektivtrafik är i dagsläget begränsad i kommunen. Planförslaget skapar i viss mån förutsättningar för hållbara resalternativ genom utveckling av befintliga strukturer med samlad bebyggelse. Ett minskat transportbehov och ett hållbart resande leder till minskade utsläpp och därmed minskad klimatpåverkan. Översiktsplanen saknar konkreta förslag kring eventuell utveckling av kollektivtrafik, exempelvis kring vilka områden som i framtiden ska vara prioriterade för utveckling av kollektivtrafik. Det är positivt att planförslaget gör ställningstagandet att utbyggnad och säkerställande av gång- och cykelvägar ska prioriteras före utbyggnad av väg. Denna ambition följs inte upp med utpekade gång- och cykelstråk i mark- och vattenanvändningskartan.

Totalförsvaret

En samsyn med Försvarsmakten kring kommunens utveckling i linje med översiktsplanen skulle innebära en positiv effekt på kommunens möjligheter att uppnå miljömålen god bebyggd miljö och en begränsad klimatpåverkan. Översiktsplanen säkerställer de geografiska ytor för riksintresset för Totalförsvaret i mark- och vattenanvändningskartan. Riksintresset har även ett påverkansområde för buller och annan risk vilket gör det möjligt för verksamheten att bedrivas. Med hänsyn till sekretess är allt underlag inte tillgängligt. Det är därmed svårt att bedöma planförslagets påverkan på riksintresset. Föreslagen utbyggnad i Karlsborg och Mölltorp är belägen inom påverkansområdet och möjliggör fler boende inom området.

Övriga riksintressen

Riksintressen för yrkesfiske, energiproduktion och kommunikationer enligt 3e kapitlet och Natura 2000 enligt 4e kapitlet bedöms ej påverkas.

Förslag till åtgärder

- Översiktsplanen bör förorda en tätbebyggelsestruktur i utpekade utbyggnadsområden norr om Karlsborg och Mölltorp.
- Översiktsplanen bör förtydligas avseende skrivningen att utveckling inom Tät landsbygd kan ske ”i nära anslutning till en serviceort”.
- Översiktsplanen kan utvecklas med förtydligande kring vilka områden som i framtiden bör vara prioriterade för utveckling av kollektivtrafik.

Landskapsbild

Planens påverkan på landskapsbilden har framför allt bäring på möjligheten att nå miljömålen God bebyggd miljö och Ett rikt odlingslandskap.

Karlsborgs kommun karaktäriseras av ett skogs- och vattenlandskap, med stora skogsområden och många sjöar och vattendrag. Det är i detta landskap som huvuddelen av utbyggnaden föreslås. En viss utbyggnad föreslås även i det småskaliga odlingslandskapet. Skogslandskap är generellt inte särskilt känsligt för påverkan av förändringar, medan förändringar i anslutning till vattenrum kan innebära en stor påverkan på landskapsbilden. Förändringar i småskaligt odlingslandskap har generellt en större påverkan än i skogslandskap.

Generellt bedöms planförslaget innebära en liten påverkan på landskapsbilden i kommunen. Denna bedömning grundar sig i att huvuddelen av utbyggnaden föreslås i skogslandskapet. Dock ofta i närheten av vattenrum vilket, beroende av närhet till vattnet och beroende av skala och omfattning på bebyggelsen, kan denna medföra påverkan på landskapsbilden om den upplevs från vattnet. Detta bör tas hänsyn till i samband med utformandet av utbyggnadsområdena.

Föreslagna verksamhetsområden utmed väg 49/Skövdevägen kommer att påverka landskapsbilden. För att skapa ett väl gestaltat entrérum bör ett samlat grepp tas kring skala och placering utmed vägen.

Ny bebyggelse inom föreslagna utbyggnadsområden i centrala **Karlsborg** bör underordna sig befintlig stadssiluett då den upplevs från både Vättern och Bottensjön. Utifrån redovisning i lokaliseringsutredningen om tänkt skala bedöms landskapsbilden ej påverkas negativt av föreslagna utbyggnad.

I **Udenäs** finns viss risk finnas för påverkan på landskapsbilden i odlingslandskapet vid kyrkan. I området för mångfunktionell bebyggelse (39) bör det i kommande detaljplanering säkerställas att utbyggnad sker vid huvudvägen och att den lägre sluttande delen av området nyttjas för utevistelse, liksom kyrkan är placerad på höjden och kyrkogården i slutningen.

Förslag till åtgärder

- Översiktsplanen kan utvecklas med hänsynstaganden kring landskapsbilden i Karlsborg, Undenäs och på landsbygden.
- I efterföljande planering bör ett samlat grepp tas kring utformning av nya verksamhetsområden utmed väg 49/Skövdevägen.

Naturmiljö, kulturmiljö och friluftslivsvärden

Planens påverkan på naturmiljö-, kulturmiljö- och friluftslivsvärden har bäring på möjligheten att nå miljömålen God bebyggd miljö, Ett rikt växt och djurliv, Ett rikt odlingslandskap, Levande skogar, Myllrande våtmarker och Levande sjöar och vattendrag.

Karlsborgs kommun utgörs till stora delar av natur och oexploaterad mark. Översiktsplanen värnar i hög utsträckning naturmiljö-, kulturmiljö- och friluftslivsvärden genom att huvuddelen av utbyggnaden ska ske i eller i anslutning till befintliga orter. Detta innebär att stora sammanhängande naturområden skyddas. Fler boende och besökare kommer dock att leda till en högre belastning på naturen, något som riskerar att leda till högre slitage på de naturvärden som finns.

Huvuddelen av föreslagen utbyggnad förväntas ske på tätortsnära skogsområden i Karlsborg, Mölltorp och Forsvik. Att bebygga skogsmark medför negativa konsekvenser som förlust av biologisk mångfald, ökat näringsutsläpp i vattendrag och minskat koldioxidupptag. Detta är framför allt negativt för den tätortsnära grönstrukturen och friluftslivet i Karlsborg och Mölltorp på grund av omfattningen av utbyggnadsområdena norr om de två orterna.

Den dominerande naturtypen i kommunen är barrskog och föreslagna utbyggnadsområden är i hög utsträckning placerade på mark utan kända naturvärden. Två områden norr om Mölltorp (55, 56) omfattar dock områden med lövskog, en för kommunen ovanlig naturtyp. Utbyggnad inom områdena kan innebära risk för negativ påverkan på brynzonerna mot befintlig bebyggelse. De utpekade lövskogarna är små och fragmenterade och den negativa påverkan bedöms framför allt kunna ske på funktionerna för grön infrastruktur. För att värna värdena bör möjligheten till hänsyn studeras i kommande planering.

I direkt anslutning till utbyggnadsområdena i Karlsborg (71,72) finns en utpekad värdekärna i jordbrukslandskapet, en värdefull gräsmark. För att värna värdena bör en buffertzona upprättas mellan utbyggnadsområdena och värdekärnan.

Oavsett om det finns kända naturvärden eller ej inom ett område som tas i anspråk finns det dock alltid risk för negativ påverkan på hotade arter, vilket behöver undersökas i kommande planering.

Det föreslås utbyggnadsområden inom riksintresseområden för naturvård, friluftsliv och rörligt friluftsliv.

Översiktsplanen lämnar förslag på en ändrad avgränsning av **riksintresse naturvård Örlendalen – Mölltorpsplatån** enligt 3 kap MB. Riksintresset omfattar hela orten Mölltorp med omland. Syftet med en ändrad avgränsning är att möjliggöra tätortsutveckling. Riksintresset grundas på en geologisk formation som är betydelsefull för landskapets form och dess naturvärden. Området omfattar tappningszon för Baltiska issjön under en stagnerande och eventuellt regressiv fas av inlandsisens avsmältning. Under tappningsskedet strömmade stora vattenmassor genom dalen. Riksintressets avgränsning speglar den geologiska formen och bör bibehållas. Föreslagna utbyggnadsområden i Mölltorp för verksamheter (58, 104, 108, 112, 113, 114) är i huvudsak placerade på jordbruksmark där naturvärden kan finnas. Ett fortsatt hävdad odlingslandskap är viktigt för att bevara naturvärdena. Naturvärdena kan bland annat påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift, vägdragningar, ingrepp som skadar ytformerna samt av olämpligt placerad bebyggelse eller andra anläggningar. Det går inte att med stöd av översiktsplanen utesluta negativ påverkan på riksintresset. Översiktsplanen bör kompletteras med ett resonemang kring hur orten kan utvecklas med hänsyn till riksintressets värden och påverkan behöver studeras i kommande planering.

Riksintresset för friluftsliv Göta kanal enligt 3 kap MB bedöms påverkas av föreslagen utbyggnad norr om Karlsborg inom områdena (71,72 och 111). Åtgärder och verksamheter som kan innebära skada på riksintressets värden är exploatering i form av strandnära bebyggelse, vägar och andra hinder längs stranden samt objekt som kan ha en visuell påverkan. Omfattningen av föreslagna utbyggnadsområden kan innebära en negativ påverkan på riksintresset. Stränder bör skyddas från bebyggelse och andra exploateringar som kommer inskränka möjligheten att uppleva områdets natur- och kulturmiljöer och bedriva friluftslivsaktiviteter på land och i vatten.

Stora delar av kommunen omfattas av **riksintressen för rörligt friluftsliv Tiveden/Vättern** enligt 4 kap MB. Riksintresset Tiveden omfattar dels Tiveden med områdena vid sjön Unden och sjön Viken samt området utmed Göta kanal mellan Karlsborg och Sjötorp. Riksintresset Vättern omfattar Vättern med öar och strandområden. Inom dessa områden ska turismen och friluftslivet, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas. Utveckling får inte påtagligt skada områdets värden, om det inte handlar om exempelvis en utveckling av befintlig tätort eller av lokalt näringsliv. Områdena i miljöbalkens 4 kapitel kallas ibland för nationallandskap, vilket indikerar att de är unika och värdefulla för hela Sverige. De är med hänsyn till de stora natur- och kulturvärdena i sin helhet av riksintresse. Det innebär att helhetsmiljön inom dessa områden ligger till grund för utpekandena och att det är av stor betydelse att helhetskaraktären inte går förlorad. Syftet med utpekandet i miljöbalken är således att säkerställa att människan även i framtiden ska kunna uppleva och nyttja ett landskap som ger möjlighet till stimulans, kontemplation, aktivitet och vila. Det handlar alltså inte bara om att kunna röra sig genom landskapet eller att värna de mest vattennära strandområdena utan även om

att kunna uppleva landskapets skönhet och historiska sammanhang i ett större område.

Utbyggnadsområden i Karlsborg, Mölltorp och Forsvik ligger inom dessa riksintressen. Utbyggnadsområdena norr om Karlsborg (71, 72, 73, 105, 106 och 111) samt norr om Mölltorp (55, 56) är lokaliserade på mark som idag utgörs av skogsområden som inte är påverkade av bebyggelse i någon större utsträckning. Områdena är sammantaget stora till ytan och flera av områdena ligger även nära vatten. Eftersom områdena ligger tätortsnära är de sannolikt viktiga för närrekreation. Omfattningen av föreslagna utbyggnadsområden kan innebära en negativ påverkan på riksintresset. Utbyggnad enligt planförslaget möjliggör utveckling av befintliga tätorter och bedöms därför vara förenligt med lagstiftningen. För att värna närrekreation och rörligt friluftsliv är det viktigt att bebyggelseutvecklingen sker på ett hänsynsfullt och samlat sätt. En oförsiktig bebyggelseutveckling som leder till en gles bebyggelsestruktur kan påverka riksintressena på ett negativt sätt. Föreslagen utbyggnad i Forsvik är väl avvägd och påverkar inte riksintresset för rörligt friluftsliv i någon stor utsträckning.

Riksintresseområden för kulturmiljövården berörs av föreslagen utbyggnad i Forsvik och Karlsborg. Ett genomförande av planförslaget bedöms på en strategisk nivå vara förenligt med kulturmiljöintressena.

Uttekandet av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) innebär att strandområdena föreslås tas i anspråk för bebyggelse. Påverkan bedöms i första hand vara lokal och påverkar främst förutsättningarna för växt- och djurlivet i området. Det är framför allt platsens specifika förutsättningar som avgör hur omfattande påverkan blir. Två mindre LIS-områden (24, 26) i Forsvik med utrymme för ett fåtal villor inom vardera område bedöms göra ett omotiverat stort intrång utmed sjökanten i förhållande till antalet bostäder som kan uppnås.

I översiktsplanen förs ett resonemang kring vad som anses vara strandnära i Karlsborgs kommun. För bostäder anses 50 meter från vatten vara strandnära. Det är ottydligt på vilket sätt resonemanget avses att användas och vad som blir konsekvensen av det. Resonemanget är inte tillämpat inom utpekade LIS-områden.

Förslag till åtgärder

- Översiktsplanen bör revideras angående förslag på ändring av riksintresset för naturvårds avgränsning vid Mölltorp.
- Översiktsplanen bör kompletteras med ett resonemang kring hur Mölltorp kan utvecklas med hänsyn till värdena för riksintresset för Naturvård.
- Översiktsplanen bör förtydligas kring vilken hänsyn som behöver tas till riksintressena för rörligt friluftsliv och friluftsliv vid utbyggnad norr om Karlsborg och i Mölltorp.
- Vid fortsatt planering bör lövskogsområden runt tätorterna värnas vid utbyggnad.

- Vid fortsatt planering är det viktigt att hänsyn tas till förekomst av- och livsmiljöer för hotade arter.
- Vid fortsatt planering ska kulturmiljövärden värnas vid utbyggnad utmed Göta Kanal.
- För att minska negativa effekter som kan komma av de utpekade LIS-områdena är det viktigt att kravet om fri passage säkerställs och att hänsyn tas till höga naturvärden i den fortsatta planeringen.

Vatten

Planens påverkan på vatten har bäring på möjligheten att nå miljömålen Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Grundvatten av god kvalitet, Ingen övergödning och Bara naturlig försurning.

Planförslaget strävar efter att samla bebyggelsen till befintliga strukturer och därmed finns förutsättningar för att ansluta nya bostäder och verksamheter till gemensamma avloppsanläggningar. Förutsatt att huvuddelen av den tillkommande bebyggelsen även fortsättningsvis kan anslutas till gemensamma avloppsanläggningar kan utsläppen av kväve och fosfor begränsas. Då den samlade föreslagna utbyggnaden är begränsad bedöms Miljökvalitetsnormer (MKN) ej försämrats till följd av utbyggnad. Översiktsplanen har tydliga ställningstaganden avseende MKN vatten. Planen saknar dock ställningstaganden som säkrar vattenhantering inom kommunens LIS-områden vilket bör utvecklas. Utpekandet av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) innebär att strandområden tas i anspråk för bebyggelse. Påverkan bedöms i första hand vara lokal och påverkar främst förutsättningarna för växt- och djurlivet i områdena. Dock leder strandnära bebyggelse generellt till att vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag påverkas negativt då det leder till både ökad tillförsel av näringsämnen, förorenat dagvatten och andra föroreningar. En utveckling med mer bostäder och verksamheter innebär fler hårdgjorda ytor vilket leder till ökad avrinning och risk för att förorenat dagvatten kommer ut i sjöar och vattendrag. Även risken för påverkan genom olyckor ökar.

Den största källan till föroreningar i vatten inom Karlsborgs kommun är Försvarsmaktens verksamhet. Det är svårt att åtgärda detta översiktsplanen då deras verksamhet är pågående.

Utbyggnadsområdena (72, 111) angränsar till strandkanten och en zon mot sjöstranden bör läggas in för att undvika skada på rekreation och biologisk mångfald. Ett sådant skyddsavstånd minskar också framtida påverkan av förorenat dagvatten från tillkommande bebyggelse.

I översiktsplanen föreslås nya verksamhetsområden med avrinning mot Bottensjön vilket bedöms utgöra en potentiell risk för försämring av MKN vatten. I samband med planläggning av verksamhetsområdena förutsätts dock att krav ställs på god vattenhantering. I översiktsplanen finns ställningstagande kring detta.

Utbyggnadsområdet för verksamheter i Forsvik har troligen förorenad mark. Med hänsyn till den närliggande sjön Viken är det viktigt med korrekt hantering av förorenad mark för att inte försämra vattenkvaliteten.

Det är positivt att planförslaget i viss mån möjliggör för fler transporter med hållbara trafikslag. Förutsatt att den långsiktiga utvecklingen sker i Karlsborg och Mölltorp kan förutsättningar för kollektivtrafik stärkas. Detta kan bidra till att minska utsläppen av kväve och fosfor, om än i begränsad omfattning.

I översiktsplanen förs ett resonemang kring vad som anses vara strandnära i Karlsborgs kommun. För bostäder anses 50 meter från vatten vara strandnära. Det är otydligt på vilket sätt resonemanget avses att användas och vad som blir konsekvensen av det. Resonemanget är inte tillämpat inom utpekade LIS-områden.

Förslag till åtgärder

- Kommunen bör färdigställa vattentjänstplanen och hålla den gemensamma vattenplanen aktuell.
- Översiktsplanen bör ställa krav på avloppslösningar med hög standard vid utveckling inom LIS-områden.
- Inom utbyggnadsområden i vattennära läge bör det finnas en buffertzon mellan ny föreslagen bebyggelse och strandkanten för att minska risken att utsläpp sker.
- En hållbar dagvattenhantering är viktig att ha med sig i planeringen av tillkommande bebyggelse. För att motverka negativa effekter i riktning mot målet om övergödning kan det vara befogat att se över dagvattenhanteringen i befintliga bebyggelsemiljöer.
- För att säkerställa att de enskilda avlopp som finns i kommunen är av god standard är miljötillsyn en viktig åtgärd. Detta ska ses som ett komplement till utbyggnaden av kommunalt vatten och avlopp samt andra former av gemensamma anläggningar där kommunen är huvudman.
- Utanför tätbebyggt område är det viktigt att se till att våtmarker bevaras då de naturligt hanterar vattenflöden. Om lämpligt kan även nya våtmarker anläggas. Våtmarker kan främst kopplas till rening av näringsläckage från jordbruk.

Jord- och skogsbruk

Planens utformning och inställning till utveckling på jordbruks- respektive skogsmark påverkar möjligheten att nå miljömålen Ett rikt odlingslandskap och Levande skogar.

Förslaget syftar till att koncentrera bebyggelsen till vissa områden och motverka spridd bebyggelse vilket innebär att stora sammanhängande skogsområden värnas. Huvuddelen av de föreslagna utbyggnadsområdena föreslås dock på skogsmark. De negativa effekterna utgörs av förlorad produktionsskog, förlorade naturvärden, näringsläckage, frigörande av tungmetaller samt förlorade rekreationsområden.

Tätortsnära skogar kommer enligt förslaget tas i anspråk för bebyggelse och infrastruktur. Detta föreslås ske i samtliga fyra serviceorter i olika utsträckning. Det finns även risk för påverkan på skogsbrukets verksamhet och behov av buffertzoner mellan bebyggelse och bibehållen skog.

Förslaget värnar i hög utsträckning jordbruksmark. Det är positivt att kommunen värnar den jordbruksmark som finns då det är en mindre del av kommunen och den jordbruksmark som finns är viktig ur ett lokalt försörjningsperspektiv. Utbyggnadsområden på jordbruksmark har i hög utsträckning valts bort under processen fram till samråd.

Förslag till åtgärder

- För att begränsa andelen naturmark som tas i anspråk bör en tätare bebyggelsestruktur förespråkas. Genom att bygga tätare kan naturmark sparas även inom de ytor som i översiktsplanen är utpekade som utbyggnadsområden.
- Översiktsplanen bör utvecklas med ställningstagande om att ett ianspråktagande av jordbruksmark ska det ske på ett sådant sätt att resterande jordbruksmark fortsatt är rationell att använda. Det ska även ske på ett sätt som minimerar konflikter mellan den nya användningen och brukandet av jorden.
- I den mån det sker nybyggnation på landsbygden är det av stor vikt att bebyggelsen även här samlas för att säkerställa att skogsbruk kan fortgå.
- För att begränsa ianspråktagandet av skogsmark bör de utvecklingsytor som föreslås på redan ianspråktagen mark utvecklas först.

Hälsa och säkerhet

Planens påverkan på människors hälsa och säkerhet har bäring på möjligheten att nå miljömålen God bebyggd miljö, Giftfri miljö och Frisk luft.

En ökad beredskap kan innebära ett behov av att utöka Försvarmaktens verksamhet. Detta kan medföra ökat buller, utsläpp till mark och vatten och en ökning av transporter med farligt gods. Översiktsplanen redovisar att huvuddelen av utbyggnaden i kommunen ska ske i Karlsborg och Mölltorp vilka båda är belägna inom Försvarmaktens påverkansområde. Det innebär att fler människor kommer att bo inom området. Med hänsyn till sekretess rörande bullernivåer etcetera är allt underlag inte tillgängligt. Det är därmed svårt att bedöma planförslagets konsekvenser för människors hälsa.

Översiktsplanen möjliggör utbyggnad av verksamheter i flera orter. Mark- och vattenanvändningskartan gör ingen skillnad på områden där verksamheter får ha en omgivningspåverkan eller områden där endast ej störande verksamheter får tillåtas. I vissa fall ligger de redovisade områdena nära befintliga bostäder och i några fall föreslås även ny bostadsbebyggelse på relativt korta avstånd från verksamhetsmark. Vid ett genomförande av översiktsplanen är det viktigt att säkerställa att den eller de verksamheter som ska bedrivas i området inte är störande för boende i närområdet och att tillse att trafiken till och från verksamheten kan ske på ett tryggt och säkert

sätt för oskyddade trafikanter. Påverkan på mark och miljö behöver förtydligas i fortsatt planering och prövning.

Karlsborgs kommun når inte upp till miljökvalitetsmålet för årsmedelvärde på partiklar (MKN luft). Bedömning att ställningstagandena är tillräckliga.

Social hållbarhet

Bedömningen av den sociala hållbarheten redovisas utifrån möjligheten att uppnå Agenda 2030, Barnkonventionen samt Socialt Hållbarhetsprogram 2024-2027 (kommunalt måldokument) och Friluftspanen 2018 (kommunalt måldokument) vilka översiktsplanens samrådshandling bedöms ha störst påverkan på. Ett genomförande av översiktsplanens intentioner innebär en påverkan på människors boendemiljö, vardagsliv och livssituation.

Social hållbarhet kan förenklat sägas bestå av två perspektiv. Det ena perspektivet är ett välfärdsperspektiv där den fysiska planeringen ska ge människor möjlighet att leva i och använda miljöer så att vardagen fungerar praktiskt. Det andra perspektivet handlar om hur dessa goda förhållanden är fördelade mellan olika delar av kommunen, det vill säga en rättvisefråga.

Integration, jämlikhet och rättvisa

Social integration handlar om att skapa ett samhälle där alla individer och grupper känner sig inkluderade, kan leva goda, trygga liv och har lika möjligheter att delta och bidra. Generellt sett har översiktsplanen begränsad möjlighet att påverka social integration i samhället.

Miljöer som är väl omhändertagna, tillgängliga och skapar möjlighet till samspel med andra människor på ett jämlikt sätt är viktiga förutsättningar för social hållbarhet.

Tyngdpunkten av kommunal och kommersiell service samt arbetsplatser är förlagd till Karlsborg och viss del Mölltorp. Orterna har tillgång till kollektivtrafik. Kommunens andra serviceorter samt landsbygden har en begränsad tillgång till kommunal och kommersiell service och begränsad tillgång till kollektivtrafik. Detta utgör en utmaning för kommunen i arbetet med att skapa jämlika och rättvisa förutsättningar för alla invånare. Bilen är för många en förutsättning för att kunna ta sig till och från arbete, skola, omsorg fritidsaktiviteter och annan service. Detta innebär att det finns strukturella hinder för boende i kommunen – framför allt för barn, unga och äldre – att ta del av samhällets välfärd och ha möjlighet till en meningsfull fritid.

Planförslaget lyfter att befintliga mötesplatser, exempelvis lekplatser, bibliotek och badplatser ska utvecklas och att det i varje serviceort ska finnas mötesplatser av olika karaktär för spontana så väl som arrangerade möten. Förväntad befolkningsutveckling ger små möjligheter för kommunen att utveckla och stärka den fysiska miljön utanför Karlsborg och Mölltorp så att den blir mer inkluderande och jämställd på lokal nivå. Dock har kommunen redan idag en relativt hög servicenivå i olika delar av kommunen. Exempelvis har kommunen 16 badplatser och i Forsvik finns det en nyanlagd lekplats.

Planförslaget pekar ut områden för mångfunktionell bebyggelse i de centrala delarna av Karlsborg och i Mölltorp. Kommunen har gjort ställningstagande om att det ska finnas ytor för mobila verksamheter, kommunal närvaro och samnyttjande i alla serviceorter är positiv. För att stärka den sociala hållbarheten behöver kommunen arbeta med frågorna på fler sätt än genom fysisk planering. Många gånger är lokala aktörer och föreningsliv viktiga drivkrafter som kan uppmuntras och tas tillvara. Det är därför positivt att kommunen gör ställningstagandet i planförslaget att de ska ta vara på och uppmuntra invånarnas driv och engagemang.

Förslag till åtgärder

- Översiktsplanen kan utvecklas med en mer restriktiv utbyggnad av bostäder inom tät landsbygd, LIS-områden och fritidshusområden.
- Översiktsplanen bör förorda en tätbebyggelsestruktur i utpekade utbyggnadsområden norr om Karlsborg och Mölltorp.
- Översiktsplanen kan förtydligas med var yta för mobila verksamheter, kommunal närvaro och samnyttjande kan lokaliseras i Forsvik.

Tillgänglighet och närhet

God tillgänglighet är en viktig aspekt i social hållbarhet. Bedömning av tillgänglighet och närhet tar sin utgångspunkt i planförslagets möjlighet att åstadkomma en sammanhållen bebyggelse med väl fungerande boendemiljöer och möjlighet till hållbara transporter, närhet och tillgänglighet till service, rekreationsområden, mötesplatser, fritidsaktiviteter och andra viktiga målpunkter.

För de flesta invånarna är tillgången till kollektivtrafik begränsad och avstånden till ett större utbud av arbetsplatser, service, fritidsaktiviteter med mera för invånare boende utanför Mölltorp och Karlsborg är långa. För samhällsgrupper som barn, unga och äldre är tillgängligheten på lokal nivå av störst betydelse. Att kunna röra sig tryggt och säkert mellan olika målpunkter är av stor vikt för ett barns utveckling till en självständig individ. För äldre kan det vara betydelsefullt att kunna bo kvar i hemmet, att i stor utsträckning klara sig på egen hand och att ha ett socialt liv med fritidsaktiviteter fastän man inte längre kör bil.

En spridd bebyggelseutveckling kan motverka en socialt hållbar utveckling på kommunövergripande nivå. Det är positivt att kommunen gör ett ställningstagande för att verka för möjligheten att förflytta sig med kollektivtrafik inom, samt till och från kommunen, för både invånare och besökare. Översiktsplanen saknar dock konkreta förslag kring kollektivtrafik. Det finns även risk att områden som är belägna i utkanten av Karlsborg och Mölltorp kan innebära en utglesning av orterna vilket eventuellt inte skulle stärka underlaget för hållbara transporter och service i och utanför orterna.

Det är positivt att planförslaget gör ställningstagandet att utbyggnad och säkerställande av gång- och cykelvägar ska prioriteras före utbyggnad av väg. Denna ambition följs inte upp med utpekade gång- och cykelstråk i mark- och vattenanvändningskartan.

Förslag till åtgärder

- Översiktsplanen kan utvecklas med en mer restriktiv utbyggnad av bostäder inom tät landsbygd, LIS-områden och fritidshusområden.
- Översiktsplanen bör förorda en tätbebyggelsestruktur i utpekade utbyggnadsområden norr om Karlsborg och Mölltorp.
- Översiktsplanen kan utvecklas med förtydligande kring vilka områden som i framtiden bör vara prioriterade för utveckling av kollektivtrafik.

Folkhälsa, trygghet och säkerhet

Tillgång till rekreationsområden, platser som uppmuntrar till fysisk aktivitet och natur bidrar till god hälsa och välbefinnande. I Karlsborgs kommun är det nära till naturen och det finns i alla serviceorterna goda förutsättningar för att möta invånarnas behov av rekreation och friluftsliv samtidigt som det finns möjlighet till sportaktiviteter och mötesplatser av olika slag.

Många invånare utanför Karlsborg och Mölltorp behöver bilen för att ta sig till arbetet, fritidsaktiviteter och livsmedelsaffärer vilket för vissa grupper i samhället innebär begränsningar i deras möjlighet till självständighet, något som även påverkar deras möjlighet till utveckling och välmående. Det är positivt att planförslaget gör ställningstagandet att utbyggnad och säkerställande av gång- och cykelvägar ska prioriteras före utbyggnad av vägar.

Planförslaget möjliggör för större verksamhetsområden som är belägna i utkanten av orterna och utmed väg 49 vilka kan upplevas som otrygga de timmar på dygnet då verksamhet inte pågår. Det är viktigt att ha med sig trygghetsaspekten vid utvecklingen av dessa områden.

Det är även viktigt att säkerställa att oskyddade trafikanter kan röra sig på ett tryggt och säkert sätt inom och mellan serviceorterna.

Sammantaget är bedömningen att planförslaget innehåller flera ställningstaganden som syftar till att värna, stärka, och utveckla värden som har en positiv effekt på människors hälsa och välmående, upplevelse av trygghet och ökad säkerhet. Detta är positivt i flera avseenden och visar på goda ambitioner som kan vara vägledande i framtida beslut.

Förslag till åtgärder

- Översiktsplanen kan förtydligas på ortsnivå med var det finns behov av konkreta trygghetsåtgärder i samband med utveckling och vilka åtgärder som är prioriterade.
- Översiktsplanen kan utvecklas med förtydligande kring utveckling av gång- och cykelstråk.

Delaktighet och inflytande

Delaktighet och inflytande kopplat till fysisk planering innebär att medborgare ges möjlighet att påverka och lämna synpunkter på förslag i sin närmiljö. Inte minst är det viktigt att möjliggöra för grupper i samhället så som barn, äldre och personer med funktionsnedsättning att delta i dialogen för att kunna möta deras behov.

I det inledande arbetet med översiktsplanen har kommunen genomfört ett antal dialogträffar i de olika serviceorterna där kommunens vision presenterades, information gavs från de olika förvaltningarna samt att invånarna fick möjlighet att ge inspel till den nya översiktsplanen. Medborgarna kunde även lämna skriftliga synpunkter och frågor anonymt. Utöver detta har det även genomförts dialoger med skolbarn vilket är positivt ur ett socialt hållbarhetsperspektiv.

Planförslaget innehåller ställningstaganden om att demokrati och delaktighet ska genomsyra utvecklingen i Karlsborgs kommun samt att kommunen ska ta vara på och uppmuntra invånarnas driv och engagemang. Detta är positivt för en socialt hållbar utveckling.

Ekonomisk hållbarhet

Bedömningen av översiktsplanens ekonomiska hållbarhet sker med utgångspunkt i aspekter som formulerats med stöd av Agenda 2030 och de transportpolitiska målen. Denna hållbarhetsbedömning utgår från principen att ekonomisk hållbarhet handlar om ekonomisk tillväxt med ansvarsfull resursanvändning. För att nå ekonomisk hållbarhet krävs en långsiktighet i strategiska beslut och en effektiv resursanvändning som innebär att resurser nyttjas på ett sätt som minimerar miljöpåverkan. Vidare krävs att ekonomiska resurser fördelas på ett rättvist sätt. I ett kommunperspektiv handlar ekonomisk hållbarhet också om en god hushållning med kommunens ekonomiska resurser – att genomföra investeringar på ett klokt sätt.

Befolkning och bostäder

Det finns en stor efterfrågan på bostäder och fritidshus i kommunen där det största antalet bostäder behöver lokaliseras i orterna Karlsborg och Mölltorp. Demografiska förändringar med en åldrade befolkning innebär utmaningar för kommunen samtidigt som det också finns en stor efterfrågan av bostäder för yngre samt anställda inom Försvarsmakten. Det behöver därför tillkomma ett varierat bostadsutbud, som kan erbjuda alla samhällsgrupper lämpligt boende, oberoende av ålder, ekonomi eller behov.

För att möta dessa gruppers behov finns en risk för ökade kommunala kostnader i framtiden. För att nå ekonomisk hållbarhet är det viktigt att översiktsplanen skapar förutsättningar för kommunen att säkerställa tillgången på attraktiva bostäder och arbetsplatser. Attraktiviteten handlar både om hur tilltalande bostäderna och bostadsmiljön är och hur socialt välfungerande bostadsområdena är. Fler bostäder innebär att fler kan flytta till kommunen. Det finns en potentiell ökad intäkt om fler människor i arbetsför ålder flyttar till kommunen. Skatteintäkter från dessa kan bidra till kommunens utveckling.

Eventuellt markförvärv, planläggning och utbyggnad av områden för bostäder medför kostnader för kommunen. Kostnadernas omfattning påverkas av i vilken utsträckning befintlig infrastruktur kan nyttjas, den planerade bebyggelsens täthet, markägförhållanden samt behovet av andra kommunala investeringar inom det aktuella området.

Om utveckling sker i överensstämmelse med planförslagets ställningstagande om att serviceorterna Karlsborg och Mölltorp är prioriterade för utveckling innebär det goda möjligheter att nyttja befintliga investeringar. Utbyggnadsordning och täthetsgrad påverkar detta.

Bedömningen är att planförslaget ger kommunen stora möjligheter att möta det framtida bostadsbehovet. I sammanhanget är det relevant att lyfta att utvecklingen av

nya boendemiljöer behöver vara väl avvägd utifrån ett hushållningsperspektiv och ske i en viss ordning.

Förslag till åtgärder

- Översiktsplanen kan utvecklas med en mer restriktiv utbyggnad av bostäder inom tät landsbygd, LIS-områden och fritidshusområden.
- Översiktsplanen bör förordna en tätbebyggelsestruktur i utpekade utbyggnadsområden norr om Karlsborg och Mölltorp.
- I det fortsatta planarbetet bör en utbyggnadsordning föreslås.

Samhällsservice

En växande befolkning innebär ökade kostnader för kommunal service, så som skola, vård och omsorg. Det är viktigt att den kommunala samhällsservicen kan följa med i kommunens utvecklingstakt och att redan gjorda investeringar i lokaler kan nyttjas eller utvecklas i så stor utsträckning som möjligt. Dock möjliggör planförslaget en utbyggnad av fritidshusområden och samt kompletterande bebyggelse på landsbygd. Denna typ av bebyggelse kan komma att motverka en hållbar ekonomisk utveckling eftersom spridd bebyggelse driver ökade samhällskostnader, bland annat i form av färdtjänst, skolskjuts och renhållning. Även en gles utbyggnad inom de utpekade utvecklingsområdena i kommunens serviceorter kan ha en motverkande effekt på en hållbar ekonomisk utveckling. Det bör nämnas att en historisk tillbakablick beträffande bygglov för nybyggnation av villor i Karlsborgs kommun tydligt visar att villorna lokaliserats i direkt anslutning till någon av kommunens tätorter och endast cirka 2 procent på landsbygden.

Tillgång till grönområden, kultur- och fritidsanläggningar är också en samhällsservice som påverkar kommunens attraktivitet. En ökande befolkning i kommunen som helhet innebär en ökad efterfrågan på tillgång till denna typ av anläggningar och kan också innebära ett ökat användande av populära rekreationsområden. På sikt kan kommunen få ökade kostnader till följd av behov av ökad skötsel eller behov av utbyggnad och nyinvesteringar.

Förslag till åtgärder

- En restriktiv utbyggnad av bostäder förordas inom tät landsbygd, LIS-områden och fritidshusområden.

Arbetsmarknad och näringsliv

Tillgång till lämpliga lokaler eller verksamhetsområden i strategiska lägen med närhet till väginfrastruktur och kollektivtrafik är betydelsefullt för en positiv utveckling av näringslivet. Vidare är tillgången till arbetskraft viktig och den är beroende av storleken på arbetsmarknaden, tillgången till och attraktivitet hos bostäderna, möjligheten till hållbara transporter och utbildningsmöjligheter.

Behovet av verksamhetsmark för utveckling av lokala företag finns i varierande grad i alla tätorter, främst i Karlsborg och Mölltorp. Det finns en efterfrågan på verksamhetsområden som möjliggör för stora fastigheter för nyetablering i Karlsborg och Mölltorp. Det är positivt att planförslaget möjliggör för såväl större verksamhetsområden, främst söder om Mölltorp och utmed väg 49 mot Karlsborg, som mindre verksamhetsområden i Forsvik och Udenäs. Detta möjliggör för både större nyetableringar av verksamheter i kommunen och befintliga lokala verksamheter ges möjlighet att expandera.

Planförslaget värnar kulturmiljöer och naturvärden vilket bedöms vara positivt för en utveckling av besöksnäringen. Även flera av LIS-områdena syftar till att stärka besöksnäringen.

Försvarsmakten är en betydelsefull aktör i kommunen, dels som arbetsgivare, dels för underleverantörer kopplade till deras verksamhet. Försvarsmaktens verksamhet förmodas öka med fler anställda och ett ökat behov av underleverantörer som följd. Planförslaget möjliggör för etablering av verksamheter i anslutning till Försvarsmaktens verksamheter.

Eventuellt markförvärv, planläggning och utbyggnad av områden för verksamheter medför kostnader för kommunen. Kostnadernas omfattning påverkas av i vilken utsträckning befintlig infrastruktur kan nyttjas, markägförhållanden samt behovet av andra kommunala investeringar.

Teknisk infrastruktur

Byggnad och drift av teknisk infrastruktur är förenade med kostnader. Vid utveckling av nya bostads- och verksamhetsområden är det därför önskvärt att befintlig infrastruktur nyttjas på ett effektivt sätt och att investeringsbehovet kan planeras och spridas över en längre tidshorisont. Detta ger goda förutsättningar för en ekonomisk hållbarhet. Det kan exempelvis innebära att byggnation sker i områden där det finns möjlighet att använda redan gjorda investeringar eller att bebyggelsen placeras tätare så att utbyggnad av gatumark och ledningsnät begränsas.

Det är positivt att planförslaget anger att Karlsborg och Mölltorp ska vara prioriterade för utveckling. Genom en sammanhållen utveckling möjliggörs effektivt nyttjande, byggande och drift av teknisk infrastruktur. En spridd bebyggelseutveckling är inte lika kostnadseffektivt utan kan leda till ökade kostnader.

Förslag till åtgärder

- Översiktsplanen bör förordna en tätbebyggelsestruktur i utpekade utbyggnadsområden norr om Karlsborg och Mölltorp.

Uppföljning

Uppföljning av den betydande miljöpåverkan samt de sociala och ekonomiska effekterna av översiktsplanen kan bland annat ske i samband med arbete med planeringsstrategin. Det viktiga är att befintliga rutiner i så stor utsträckning som möjligt används och/eller utvecklas för att upptäcka oförutsedd miljöpåverkan och möjliggöra åtgärder. Det är också avgörande att uppföljningen sker kontinuerligt.

Det finns indikatorer inom miljömålssystemet som kan användas för att visa förändringar i faktorer som är viktiga för uppföljningen av miljömålen. De har valts ut av de uppföljningsansvariga myndigheterna. Indikatorerna omfattar bland annat klimatpåverkan genom utsläpp, utsläpp till luft, fysisk planering, markanvändning, transporter och kollektivtrafik, skyddad natur, ekosystemtjänster och energi.

Exempel på andra aspekter som bör inkluderas är:

- Hur mycket ny bebyggelse som har tillkommit i orterna fördelat på olika typer och boendeformer.
- Hur stor andel av utvecklingen som har skett genom omvandling/komplettering på ianspråktagen eller hårdgjord mark respektive genom ianspråktagande av oexploaterad mark.
- Vilka bostadstyper som tillförts bostadsbeståndet i kommunen samt upplåtelseformer.
- I vilken utsträckning de utpekade LIS-områdena har bebyggts.
- I vilken omfattning strandskyddet har upphävts eller dispens har lämnats för att möjliggöra bebyggelseutveckling.
- Hur stor areal skogsmark som tagits i anspråk för ny bebyggelse.
- Om mark med höga bevarandevärden har tagits i anspråk för ny bebyggelse.
- Utveckling av andel enskilda avlopp i kommunen.
- Utveckling av andel trafikanter som använder sig av hållbara trafikslag såsom cykel eller kollektivtrafik.